

Володимир Миколайович Сосюра

(1898 — 1965)

Життєвий і творчий шлях

Володимир Сосюра

План

- 1) Родина Володимира Сосюри;
- 2) Дитинство;
- 3) Юнацькі роки;
- 4) Громадська активність поета;
- 5) Молодість і творчі зв'язки;
- 6) Молодість і початок творчості;
- 7) Творча діяльність;
- 8) Творча діяльність. Сталінські репресії;
- 9) Творча діяльність. Кризові роки;
- 10) Передчасна смерть письменника;
- 11) Коротко кажучи;
- 12) Коротко про вірші;
- 13) Основні риси поетичного стилю;
- 14) Вірші: “Любіть Україну”
- 14) Вірші: “Любіть Україну”
- 15) ”Так ніхто не кохав”;
- 16) ««Зима«Зима»;
- 17) “Туди, де в синім неба морі”
- 18) “Я люблю, коли в листя зелене”
- 19) Література

Родина Володимира Сосюра

- Народився В.Сосюра на станції Дебальцеве (нині Донецької області).
- За своїм національним походженням Володимир Миколайович — не українець. По батькові він — француз. Про це В. Сосюра неодноразово згадує у своїх віршах і споминах.
- Його батько, Микола Володимирович, за фахом кресляр, був людиною непосидющою й різнобічно обдарованою, змінив багато професій, вчителював, працював сільським адвокатом, шахтарем.
- Мати поета — Марія Данилівна Локотош — мадярка, робітниця з Луганська, займалася хатнім господарством.

ДИТИНСТВО

- Дитячі роки майбутнього поета минули у с. Третя Рота (нині м. Верхнє), у старій хворостянці над берегом Дінця, де в одній кімнатці тулилися восьмеро дітей і батьки.
- Володимир змалку мусив заробляти на шматок хліба в бондарному цеху содового заводу, наймитував у багатіїв. Влітку працював, узимку ходив до школи.
- Початкову освіту здобуває під опікою батька, зачитується пригодницькою літературою (Майн Рід, Жюль Верн, Фенімор Купер), віршами О. Кольцова та І. Никітіна.
- 1911 р. вступає до міністерського двокласного училища у с. Третя Рота. Маючи блискучу пам'ять, легко виходить у кращі учні, захоплюється співом і художньою літературою.

Юнацькі роки

- 1914 р. він вступає до трикласного нижчого сільськогосподарського училища у с. Яма, але смерть батька у 1915 р. змушує його залишити навчання й працювати на содовому заводі бо на нього, старшого в сім'ї, лягли турботи про матір та сімох менших братиків і сестричок..
- Восени 1916 р. В.Сосюра повертається до училища, аби пробути тут до буремної осені 1918 р.
- Тут в 1916-1917 рр. В. Сосюра пише поезії, які вперше публікуються в бахмутській "Народной газете" та лисичанських газетах "Голос рабочего" і "Голос труда". Більшість поезій ("Гроза", "Бокал", "Вновь один") сповнена традиційними мотивами російської романсової лірики. Разом з тим деякі створені під впливом поетики Некрасова ("Много в душе еще песен неспетых", "Товарищу").

Юнацькі роки

- Володимир багато читає. Його серце окрилювали Шевченкові пісні. Захоплюється творами Франка, Лесі Українки, Пушкіна, Лермонтова, Некрасова. Пробує і свої сили в поезії — спочатку російською, а потім українською мовою.
- Утворення Української Народної Республіки в листопаді 1917 року Сосюра зустрів радо, як весну людства.
- Поет вірить у революційне оновлення життя і разом з тим болісно, гостро реагує на драму громадянської війни, що відбито ним у вірші “Брат на брата”.

Громадська активність поета

- Становлення Володимира Сосюри як громадянина і митця припало на перші пореволюційні роки.
- Восени 1918 року у складі робітничої дружини Донецького содового заводу він бере участь у повстанні проти кайзерівських та гетьманських військ, яке очолює Директорія, взимку стає козаком петлюрівської армії, а восени 1919 року тікає з її лав і потрапляє в полон до денікінців. Його розстрілюють як ворога, але, на щастя, тільки ранять, рана виявляється не смертельною, і поет виживає.
- Після денікінської страти довелося Сосюрі стояти і перед червоним ревтрибуналом. Тільки розважливість голови трибуналу, котрий розгледів у юнакові поетичну натуру, і врятувала йому життя. А в 1920-1921 роках він уже в лавах Червоної армії, воює з білополяками та загонами Нестора Махна. У 1920 р. В. Сосюра вступає до Компартії. Продовжує писати.
- Побаченого, пережитого стане поетові на все життя: воно увійде в поеми й вірші, у прозу не просто низкою тем, спогадів, а душевним болем за свій народ, його трагічний шлях в історії.

Молодість і творчі зв'язки

- Політкурсант 41-ї стрілецької дивізії, він 1920 р. знайомиться в Одесі з Ю.Олешею, Е.Багрицьким, К.Гордієнком, О.Ковінькою, які одноставно визнають його за складом мислення й почуття поетом суто українським.
- У листопаді 1920 р. червоноармієць Сосюра направляється в Єлисаветград, де потрапляє до лікарні, а після одужання їде політпрацівником на Донбас.
- Під час відпустки 1921 р. він знайомиться у Харкові з В.Коряком, В.Блакитним та І.Куликом. Починається харківський період напруженого творчого життя у колі провідних українських майстрів: О.Довженка, М.Хвильового, О.Вишні, О.Копиленка, І.Сенченка, М.Йогансена та ін.

Молодість і початок творчості

- У 1921 р. побачила світ збірка Сосюри «Поезії», що досі вважалася його першою книжкою (проте віднайдений документ коригує цю думку: рукою Сосюри в ній записано, що в 1918 р. було надруковано й видано першу збірку його поезій «Пісні крові...», але її поки не знайдено).
- Цього ж 1921 р., виходить поема «Червона зима», яка зробила Сосюру знаменитим. Вона вмістила у дев'яти невеличких розділах цілий духовний світ представника "робітничої рані", світ, що тільки займався: теплі спогади про рідний дім, парубоцькі залицяння і перше нещасливе кохання, бойову романтику повстанських загонів, радість перемог і біль утрат...
- Вчорашній воїн щиро й безпосередньо, з ліричною теплотою розповідає про пережите. Події громадянської війни під пером Сосюри оживали не раз протягом усього творчого життя. Цій темі присвячено також поеми "1917 рік" (1921), "Оксана" (1922), багато віршів.

Творча діяльність

- Замоккли бої. Сосюра поселився в Харкові і повністю віддався літературній роботі. Протягом 1922—1923 років навчався в університеті, а потім два роки — на робітфаці Харківського інституту народної освіти (університету).
- Від 1925 р. В.Сосюра повністю віддається літературній праці. Упродовж десятиліття (1922-1932) він був членом багатьох літорганізацій (Пролеткульту, “Плугу”, “Гарту”, ВАПЛІТЕ, ВУСПу та ін.), керуючись не стільки ставленням до їхніх ідейно-естетичних програм, скільки особистими симпатіями.
- Лірика Володимира Сосюри 20-х років несла в собі цінність кожної окремої долі, що зливається з буттям суспільства, але не губиться в ньому. Вірші цього періоду (“Ластівки на сонці, ластівки на сонці...”, “Вже в золоті лани...”, “Коли потяг у даль загуркоче...”, “Марія”, “Жовтіє лист...”) явили людину в такій повноті своїх змог і жадань, яка мислилася тільки у споконвічних мріях народу.

Творча діяльність

- Син шахтарського краю, Сосюра став натхненним співцем праці: “О моя поезія Повстання, золота поезія Труда!” — звертався він до своєї музи.
- Перші кроки відбудови поет змальовує в образі горна, яке було “ще нерухоме вчора”, а нині вже “ковадла зорний спів до праці дзвінко зве” (“Роздули ми горно”, 1921). У поезії-заклику “До нас” (1921) звучить мажорний мотив оновлення молодії країни.
- Надто відкритий та імпульсивний, В.Сосюра часто бував беззахисним, іноді сам наражався на гострі закиди. Так, він впав у розпач з приходом непу, що відверто відбилося у збірці “Місто” (1924). Щоправда, свою похмуру розчарованість (по-своєму відтінену низкою екзотичних образів — “далекої Іранії”, “замріяної Індії” та ін.) поет досить швидко долає. Вже в поемі “Воно” (1924) читаємо: “Знає він, од непу стало лучче, хоч спочатку й никла голова”. Але недругам було що брати на недобру пам’ять.

Творча діяльність

- Збірки Сосюри “Золоті шуліки” (1927), “Коли зацвітуть акації” , “Де шахти на горі” (1928) сповнені погідних настроїв і снаги творчого діяння. 1927 р. поет пише взоровану на традиції шевченківської політичної сатири поему “Відповідь”; поеми “Вчителька”, “Поет”, “ДПУ”, і найзначнішу з-поміж них — “Заводянка”. Все це дає підстави стверджувати, що він щасливо вийшов з “непівського” психологічного розламу, мобілізувався і як лірик вжився у мирний будень України. Це відзначає неупереджена критика, вбачаючи в Сосюрі провідного майстра ліричного жанру. Однак на терезах політичної кон’юнктури фахова думка вже нічого не важила. Безконечні закиди в бік поета суворішають (аж до “перевиховання” його при верстаті (1931), ввергаючи Володимира Миколайовича у стан глибокої творчої кризи. Настрої відчаю позначалися й на збірці “Серце” (1931) і, зокрема, однойменному вірші.

Творча діяльність. Сталінські репресії

- В умовах дедалі відвертішої ідеологізації літературного життя поетові з великими труднощами доводиться боронити свій ліризм, поезію глибоких особистих переживань. Йому все більше перепадає за "солов'їв" і "троянди", "синій сум очей"...
- Кінець двадцятих і тридцяті роки в житті Сосюри були не з веселих. Критики аж із ніг збилися, вишукуючи в творах поета всілякі -ізми, звинувачували в гріхах, яких у нього ніколи не було. Від сталінських репресій гинули кращі письменники, серед яких було немало задушевних друзів Сосюри. Потерпав і він, поетична слава і совість України. Але вистояв! Ради неї жив і творив..
- Розкритикованому поетові доводилося йти часом на "виконання соцзамовлень" - писати декларативні тексти на взірець "Пісні про Ворошилова". Але основним мотивом передвоєнних збірок ("Люблю", "Крізь вітри і роки", "Журавлі прилетіли") все-таки залишається любов до жінки, природи, краси.

Творча діяльність. Кризові роки

- У 1927—1929 рр. написав низку поем. Неупереджена критика вбачає в В. Сосюрі провідного майстра ліричного жанру, але «провладні» критики все суворіше засуджують творчість поета, ввергаючи його в стан глибокої творчої кризи. Настрої відчаю позначилися й на збірці «Серце» (1931) і, зокрема, на однойменному вірші.
- За «націоналістичні ухили» у 1934 р. поета виключають з партії і зі Спілки письменників. У ці кризові роки Сосюра майже не пише, займається поетичними перекладами. 1936 р. Сосюру все-таки знову приймають до Спілки радянських письменників. У припливі нових сил і надій він повертається до роботи. Наступних років з'являються збірки «Нові поезії» (1937), «Люблю» (1939).

Творча діяльність

- Тяжкий сорок перший рік. Війна. Володимир Сосюра деякий час жив і працював у столиці Башкирії — Уфі. Під час війни він опублікував кілька збірок творів. У кінці 1942 року як військовий кореспондент газети “За честь Батьківщини” поет прибув у діючу армію, на Воронежський фронт.
- Під час Великої Вітчизняної війни два головних мотиви пронизують лірику Сосюри - непохитна віра в перемогу, неретушований показ біди, яку тяжко долає народ, і передбачення мирного майбутнього. Поетові дорікали за ліричну розніженість, здавалося, таку недоречну в "годину гніву". Але тим, хто замерзав в окопах на передовій, хто щодня бачив смерть, цей образ звичайного земного щастя, яке ще вчора чи хто й помічав, мав могутній сенс, даруючи воїнові відчуття неминущої цінності того, в ім'я чого він іде під ворожі кулі...

Творча діяльність

- 1944 р. В.Сосюра повертається до Києва, пише й водночас працює на відбудові міста.
- У 1944 році Володимир Сосюра написав найпалкіший свій вірш - "Любіть Україну", що на хвилі переможного настрою відразу пішов у світ, був перекладений російською мовою й опублікований у "Правде". А 1951 року став причиною найбрудніших звинувачень поета в націоналізмі, хоча жодних підстав для цього вірш не давав, бо був, по-суті, нормальним проявом любові до Вітчизни.

Творча діяльність

- Повоєнна творчість поета — це новий злет його самобутнього таланту.
- За збірку поезій “Щоб сади шуміли” Сосюрі була присуджена Державна премія I ступеня (1949), а за книги “Ластівки на сонці” та “Щастя сім’ї трудової” — Державна премія імені Т. Шевченка (1963).
- Вільна праця на рідній землі, пісня не стомленої душі, зачарованої красою світу, мелодії незгасаючого кохання - цим повниться прозора "осіння" лірика поета останніх років життя. Із відстані часу особливо помітна дивовижна духовна просвітленість і свобода сосюринського ліричного "я". Чим холодніші вітри студять чоло поета, тим палкіше поривається він до буйноцвіття життя, тим повніше відчуває його.

Творча діяльність

- 1964 року Володимир Сосюра опублікував дві книжки поезій — “Осінні мелодії” та “Весни дихання”. Багатий і розмаїтий духовний світ сучасника, синівська любов до України, рідного народу, краса нев'янучої молодості, вірність кохання, картини старого й нового Донбасу — такий зміст цих останніх прижиттєвих збірок Сосюри. Поет був вірним сином народу. Творчої праці не кидав він і тоді, коли тяжко занедужав.
- “За владу Рад” (1968) — так називається посмертна збірка творів Сосюри, куди увійшли поема та вірші, частина яких друкувалася раніше в періодиці, а частина побачила світ уперше. Читаючи цю книгу, переконаєшся: співець пішов од нас у розквіті свого таланту. Живи, моє серце, живи не для себе, для себе ж бо ти й не жило, — писав він у вірші “Люблю України коханої небо”, яким відкривається збірка.

Передчасна смерть письменника

- 8 січня 1965 року натружене серце Володимира Сосюри зупинилося...
- На могилі поета споруджено пам'ятник, ім'я Сосюри надано Будинку культури склозаводу м. Лисичанська та одній з вулиць Києва. Земляки Сосюри в Лисичанську відкрили музей поета, спорудили йому пам'ятник.
- У Києві на будинку, де жив і працював поет, встановлено меморіальну дошку з барельєфом. Знайоме дороге обличчя. Теплий погляд очей. Поет замріяно вдивляється у солов'їну далечінь.

Коротко кажучи

- Найніжнішим ліриком, українським соловейком називають Володимира Сосюру, чиє поетичне слово народжувалося з любові і з любов'ю промовляло до всього суцього на землі. Ліричні вірші, поеми, автобіографічна проза - це безмежний світ поета, це історія, пережита в любові й ненависті, радості й журбі, пережита гостро, до сліз, до знемоги. У глибинах його слова криється відчуття, яке підносить людину на рівень високої мети-мрії і дарує дивовижну свободу.

Коротко кажучи

- Володимир Сосюра — співець глибоких почуттів людини. Стали класичними його вірші “Так ніхто не кохав”, “Коли потяг у даль загуркоче”, “Білі акації будуть цвісти”, “Пам'ятаю, вишні доспівали”, “Сад шумить”, “Васильки” та багато інших. У них Сосюра створив прекрасний світ юнацького захоплення — чистого, мов кришталь, і світлого, як промінь сонця, кохання.

Коротко про вірші

- Уже перші рядки вірша “Так ніхто не кохав” (1922) полонять нас і категоричним ствердженням, і сердечним виявом інтимних почуттів людини. Здається, що й земля напоєна щастям великої любові, від якої перехоплює подих. Краса душі ліричного героя розкривається в його зворушливому любовному освідченні, у звертанні до людей, до “зір ясних” і “тихого місяця”.
- Для своєї обраниці ліричний герой готовий вчинити незвичайне (“Я для неї зірву Оріон золотий”), бо справжнє велике кохання робить людину сильною, здатною вершити дивовижні діла.
- Сосюра часто вдається до свого улюбленого прийому обрамлення. На початку і в кінці вірша повторюється не одна, як це звичайно буває, а дві строфи, в яких поет висловлює схвильовані настрої закоханої людини, з трепетною ніжністю говорить про кохану, про розквітлу землю, яка одягає найкращі шати. В натхненних рядках поет славить вірну і неповторну любов, складає хвалу людині.

Основні риси поетичного стилю

- Володимир Сосюра жив, мислив, дихав поезією. Щирість його ліричного голосу, безпосередність почуттів хвилює нас до глибини душі. Головний герой віршів та поем Сосюри — людина вразлива, благородна, відкрита.
- Особисте у творах Сосюри дуже часто злито воєдино з соціально значимим. Найскладніші теми з народного життя поет умів зігрівати щирим теплом свого серця. Для стилю Сосюри притаманні схвильованість, емоційність, реалістична образність, уміння задушевно вести розмову з читачем. Але найбільше його твори чарують нас теплотою і правдивістю почуттів.
- Мелодійністю, емоційним звучанням вірші Сосюри близькі до української народної пісні. Вони такі ж прості і ясні, сповнені чистих і свіжих почуттів. Сосюра вдається й до образно-композиційних прийомів народної поезії, використовуючи фігуру паралелізму, пісенний зачин (“Туман пливе долиною, побудь, серце, ізо мною”, “Ой у полі гне тополі вітер та на вольній волі...”, “Гей, на заході гармати розорали землю вкрай... Проводжала сина мати захищати рідний край”).

Основні риси поетичного стилю

- Найчастіше в поезії Сосюри ми зустрічаємо пейзажні паралелі. Як тонкий майстер-живописець, поет малює акварельне прозорі картини природи, відтворює соковиті кольорові гами, озвучені мелодійним співом птахів, гомоном дібров, піснею заводських гудків. Його пейзажі одухотворені, живі. З гарячою синівською любов'ю виписував поет краєвиди рідного Донбасу.
- Художня палітра Сосюри свіжа й самобутня. Ось тільки деякі образи з його ранніх творів: “Осінь жовтозора на золотих човнах до заходу плыве”, “на хмарних рушниках зоря квітки виводить”, “вітер ганяє перелякані акації”, “місяць над мурами щупиться”. Цікаві знахідки і в останніх віршах: “під шинами асфальт напружив чорні м'язи”, “чіпля зоря за обрій якорі”, “зітхало жито”. Найтоншими відтінками переливаються в поезіях Сосюри епітети синій, золотий.

Основні риси поетичного стилю

- В якому б жанрі не виступав поет, він завжди дбав про точність слововживання, афористичність вислову. Багато його афоризмів одразу ж вкарбовуються в пам'ять. Справжнім віртуозом був поет у невеликих віршах — мініатюрах. Олесь Гончар говорив про поета: “Будь-яке штукарство Сосюрі було протипоказано. Сила його слова, справжній гуманізм його лірики — в природності, в чистосердечному довірі ї до людини, в безмежній відданості їй. Мабуть, тільки значна, непересічна особистість може дозволити собі розкіш розмовляти з людьми своїм природним голосом — голосом правди, пристрасті, чистої, непідробної любові”.

Любіть Україну

- Любіть Україну, як сонце, любіть,
▪ як вітер, і трави, і води,
▪ в годину щасливу і в радості мить,
▪ любіть у годину негоди!

- Любіть Україну у сні й наяву,
▪ вишневу свою Україну,
▪ красу її, вічно живу і нову,
▪ і мову її солов'їну.

- Для нас вона в світі єдина, одна
▪ в просторів солодкому чарі...
▪ Вона у зірках, і у вербах вона,
▪ і в кожному серця ударі...

- Як та купина, що горить -- не згора,
▪ живе у стежках, у дібровах,
▪ у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
▪ і в хмарах отих пурпурових.

- Любіть у коханні, в труді, у бою,
▪ як пісню, що лине зорею...
▪ Всім серцем любіть Україну свою --
▪ і вічні ми будемо з нею!

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ

лиш приходять подібне кохання.

В день такий розцвітає весна на землі

І земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,

простягає до зір свої руки...

В день такий на землі розцвітає весна

і тремтить од солодкої муки...

В'яне серце моє од щасливих очей,

що горять в тумані наді мною...

Розливається кров і по жилах тече,

ніби пахне вона лободою...

Гей, ви, зорі ясні!.. Тихий місяцю мій!..

Де ви бачили більше кохання?..

Я для неї зірву Оріон золотий,

я — поет робітничої рані...

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ

лиш приходять подібне кохання.

В день такий розцвітає весна на землі

І земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,

простягає до зір свої руки...

В день такий на землі розцвітає весна

і тремтить од солодкої муки

Зима

- Сном блакитним заснули поля,
■ і долини, і гори, й діброви.
- Одягла білу шубу земля,
■ білу шубу зимову.

- Одлетіли давно журавлі
■ У південні країни з журбою,
■ і заснуло зерно у землі,
■ щоб проснутись весною,

- коли очі закриють поля,
■ затремтять і тополі, і клени,
■ й скине білу шубу земля
■ і одягне зелену.

Туди, де в синім неба морі

- Туди, де в синім неба морі
  - немов тремтить Чумацький Шлях,
  - я понесу тебе над зорі
  - в моїх закоханих піснях.
-
- Любові повний до нестями,
  - мов непогасную свічу,
  - там, за далекими світами,
  - нову я зірку засвічу.
-
- Вона сіятиме, жадана,
  - привітом дальнім крізь ефір...
  - То будеш ти, моя кохана,
  - найкраща із небесних зір!

Я люблю, коли в листя зелене

- Я люблю, коли в листя зелене
  - дерева одягає весна,
  - і під вітром хитаються клени,
  - і співає в квітках далина.
-
- Ще задумані далі безкраї
  - зачаровують душу мою,
  - коли жито в полях достигає
  - і зозуля кує у гаю.
-
- І так гарно під небом глибоким
  - на дніпрову дивитись блакить,
  - як під вітру задуманим кроком
  - жовте листя в садах шарудить...
-
- Ще люблю голубу й неозору,
  - сонцebarвну снігів далину
  - і на шибках морозні узори,
  - що нагадують серцю весну.

Література

- Хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст. (У 3-х кн.) Кн. 2. — К., "Українське слово", 1994.
- Бурляй Ю. Невідомий Сосюра; Біогр. етюди // Київ. — 1998.—Ш-1—2.
- Моренець В. Володимир Сосюра; Нарис життя і творчості.—К., 1990.
- Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 1.— К., 1998.
- Усе для школи: Українська література: програмні тексти, ілюстрації, пояснення, завдання, тести: 11 кл. — К., Львів, 2001.

В. Соловьев
1938 - 1965
м. Добеляцкая

ВОЛОДИМИР
СОСЮРА
1901-1965

